

İnsan ve istibdat

Erkan Bey: “‘Suâl: Şu pis istibdat ne vakitten beri başlamış, geliyor?’ Cevap: ‘İnsanlar hayvanlıktan çıkıp geldiği vakit, nasılsa bunu da beraber getirmiştir.’ (Münâzarât) Burada geçen ‘hayvanlıktan’ kelimesi ile kastedilen nedir?”

Kuvvetlinin zayıfa baskı uygulaması ve ezmesi demek olan istibdat, hayvanların fitrî vasıflarındandır.

Mahlûkattan kuvvetli olanlar, zayıf olanları her zaman ezmeye meyyaldir.

Meselâ müstebit kurt fitrî olarak daima bîçare koyunu parçalamak istemektedir. 1

Çünkü istibdat, baskı, zayıfı acımasızca ezmek, insafsızca hasis menfaatini takip etmek gibi menfî duygular hayvanlara mahsustur. Mahlûkatın zayıf olanları ise, Fâtır-ı Hakîm tarafından bünyelerine konulan kuvvetlerle, yani fitrî silâhlarla, güçlülere karşı kendilerini korumaktadırlar. Meselâ şahin gibi saldırgan, vahşî ve müstebit kuşlara karşı serçe, şaşırtıcı uçuş teknikleri ile hayatını sürdürmektedir.

İnsanda ise zorba istibdada karşılık kardeşlik, yardımseverlik, sevgi, şefkat, insaf, iz’an ve merhamet gibi insânî vasıflar, duygular ve lâtifeler hem daha fazla hâkimdir, hem de istenen, teşvik gören ve emredilen davranışlardır. Menfî duygular insanda behimî, yani hayvânî birer kuvve olarak nitelendirilir. Bu nitelemede adeta bu duyguların hayvandan alındığı vurgusu hâkimdir.

Oysa melekî duygularla birlikte hayvânî duyguları da insan doğuştan getirmiştir. Ve bu duyguların bünyesinde imtizacıyla insan iyiyi kötüden, hayrı şerden, fazileti rezîletten, doğruyu yanlıştan ayırt edip almakla ve amel etmekle yükümlü kılınmıştır.

Bediüzzaman bahsettiğiniz cevabında, istibdadın hayvanata mahsus bir duygu olarak, insanın behimî vasıflarında var olduğunu mecazi bir ifade tarzı içinde beyan etmiştir.

Bir hanım okuyucum: “‘Evet, seni yaratan, bütün

nev-i insanı yaratan Zât olduğunu, bilbedâhe senin yüzündeki sikkesi gösteriyor. Çünkü mahiyet-i insaniye birdir, inkısamı gayr-ı mümkündür. Hem hayat vasıtasıyla eczâ-ı kâinât onun efrâdı hükmüne ve kâinât ise, nev’i hükmüne geçer.’ (Lem’alar, s. 331) cümlesinde “onun” ifâdesi ile ne kastediliyor?”

İnsanı fert olarak yaratan, bütün insan nev’inin Hâlık’ı olan Zât-ı Zülcelâl’den başkası değildir.

İnsanın yüzüne vurulan taklit edilmez mühür bunun en göz alıcı delilidir.

Çünkü insan cinsinin mahiyeti birdir, yani insanoğlu genel vasıfları ve nitelikleri itibariyle birbirinin aynıdır. Yani insanlık nevî olarak aynı özellikleri ve nitelikleri göstermektedir. Bu vasıfların bölünmesi mümkün değildir.

Meselâ doğruluk her toplumda fazilettir. Temizlik her kesimde iyi huydur. Saygı ve sevgi her ırkça erdemdir. İnsan mânevî statü olarak eşit şartlarda imtihana çekilmiştir. Öfke, gazap, akıl, irâde, sevgi ve şehvî duygular çerçevesi her insanın davranışlarında hâkim vasıflardır. Cismânî ana donanım bakımından da insanlar birbirlerinin aynıdırlar.

İnsanlığın mâhiyeti, sahip olduğu hayat vâsıtasıyla kâinata öylesine hâkimdir ki, kâinatın eczâsı onun efrâdı hükmündedir, yani kâinatın cüzleri, insanın vücut parçaları hükmünde bulunmaktadır.

Yani Allah’a kul olduğunu idrak eden insan bütün kâinata kendi öz malı gibi, kendi vücudunun parçaları gibi bakabilmekte ve istifâde edebilmektedir.

Bediüzzaman’ın bir diğer ifâdesiyle; “Her kim kendisini Allah’a mal ederse, bütün eşyâ onun lehinde olur; ve kim Allah’a mal olmasa, bütün eşyâ onun aleyhinde olur.”

2

Nitekim, “Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz, hayatınızı îman ile hayatlandırınız” 3 sözıyla “hayat” için “imanın” en vazgeçilmez bir unsur olduğunu kaydeden Bediüzzaman; hayatın, küçük bir cüz’ü büyüterek en büyük bir küll hükmüne getirdiğini, yani her bir ferde bir âlem değeri kazandırdığını beyan etmek sûretiyle de 4, hayatı kâinata eş bir nîmet olarak nazara vermektedir.

Bahsettiğiniz cümle içindeki “onun” zamiri ile, bir önceki cümlede geçen “mahiyet-i insâniye” kelimesi kast ediliyor olsa gerektir.

Dipnotlar:

- 1- Münâzarât s. 24.
- 2- Mesnevî-i Nûriye, s. 92.
- 3- Sözlür, s. 134.
- 4- Lem’alar, s. 323.